

PREGĂTIREA SPECIALIȘTILOR ÎN ISTORIE LA INSTITUTUL PEDAGOGIC DE STAT DIN CHIȘINĂU ÎN ANUL DE STUDII 1948-1949

Valentina URSU,

dr. în istorie, conf. univ.

Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-5711-8726>

Summary

This article includes an examination of the situation at the Faculty of History of the State Pedagogical Institute in Chisinau in the academic year 1948-1949. Emphasis is placed on the curriculum, the subjects studied, the contingent of teachers and students. The actions taken to provide teaching materials, the deficiencies in the organization of independent work of students, the educational activity are analyzed. Particular attention is paid to the actions of political structures, which coordinated the ideological-political activity among students and teachers at the institute.

Keywords: *teaching process, curriculum, teachers, students, indoctrination*

În perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial, Institutul Pedagogic din Chișinău a fost inclus în sistemul sovietic al învățământului superior ca unul foarte important în acoperirea cerinței uriașe în cadre pedagogice, după ce o bună parte au emigrat, plecând peste Prut, o altă parte au căzut pe front, iar alții au fost deportați sau au murit în perioada foametei. În aceste condiții autoritățile sovietice și-au concentrat eforturile pentru a utiliza sistemul învățământului superior pedagogic pentru „educarea” și „reeducarea” populației Basarabiei în scopul creării poporului sovietic⁸⁴⁵. Astfel, precum susține istoricul Liliana Rotaru, prin „formarea omului nou”, inocularea idealurilor comuniste generației basarabene în creștere, aceasta din urmă trebuia să „integreze” Basarabia reanexată în statul sovietic și să servească scopurilor de metamorfozare a populației românești din acest teritoriu. Or, anumite idei, sonorizate de conaționali în limba maternă, erau mai ușor sădite în mințile maselor, în special ale generației tinere”⁸⁴⁶.

⁸⁴⁵ Igor Cașu. „Politica națională” în Moldova Sovietică (1944-1991). Chișinău: Catdidact, 2000, p. 38-39.

⁸⁴⁶ Liliana Rotaru. *Politica sovietică în domeniul învățământului superior din RSS Moldovenească*. În: Panorama comunismului în Moldova Sovietică. Context. Surse. Interpretări. Coord. L. Corobca. Iași: Polirom, 2019, p. 478.

Cadrele didactice în Institut

Examinând componența națională a cadrelor didactice din institut constatăm că la începutul anului de studii 1948-1949 la toate facultățile activau: 25 de moldoveni, 24 ruși, 7 ucraineni, 13 evrei și o persoană de altă naționalitate. Dintre aceștia cunoșteau limba română 42 de profesori.

În scopul perfecționării științifice unii profesori urmau studiile la aspirantura din cadrul institutului sau realizau aceste studii în instituțiile superioare din Moscova și Leningrad.

Funcția de Decan al Facultății de Istorie era îndeplinită în acest an de studii de către Andrei Gozun, ce l-a înlocuit pe Iacum Grosu, care fusese transferat în anul 1946 la noua instituție – Universitatea de Stat din Chișinău. A. Gozun avea o bogată experiență pedagogică și managerială, fiind discipol și conducător al Universității de Stat din Tiraspol. Era titularul cursului de Istorie antică. „Erudit, disciplinat, exigent atât față de sine și față de subalterni și, totodată, un om bun la suflet”⁸⁴⁷, – așa îl caracterizau studenții și colegii. Cita din memorie pagini întregi din „Iliada” și „Odiseea”, alte opere ale scriitorilor antici. El se afla întotdeauna în mijlocul studenților: la competițiile sportive dintre facultăți, spartachiadele între instituții de învățământ, cercurile de activitate artistică, la seratele studențești. A condus facultatea timp de 4 ani – din 1946 până în 1950. În acest răstimp facultatea a devenit una din cele mai bune în institut. Au fost inițiate noi activități, ce ulterior au devenit tradiționale și au căpătat amploare. „Cunoștințele vaste și profunde, dragostea față de oameni, conștiința de ași face ireproșabil datoria față de societate – iată trăsăturile caracteristice ale lui A. Gozun, pe care el le transmitea cu perseverență și cu succes tineretului studios”⁸⁴⁸.

Pentru a înțelege mai bine procesele ce aveau loc la institut și la facultate e necesar să cunoaștem situația cu referire la contingentul de studenți.

Componența națională și de partid a studenților institutului⁸⁴⁹

Anul de studii	Numărul de studenți	Moldoveni	Ruși	Ucraineni	Evrei	Alte naționalități	Membri ai PCUS	Membri ai ULCT	Ce cunosc limba română
I	194	88	35	12	55	4	3	124	154
II	178	82	32	17	82	18	4	98	144
III	127	45	38	8	33	3	4	53	166
IV	77	87	83	7	17	3	8	24	59
Total	576	302	187	44	188	28	19	299	523

⁸⁴⁷ Arhiva UPS „Ion Creangă”. Fondul 1, inv. 2, dos. 30, f. 17.

⁸⁴⁸ *Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. 1940-2000.* Red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, p. 45.

⁸⁴⁹ Arhiva UPS „Ion Creangă”. Fondul 1, inv. 6, dos. 7, f. 77.

Din Tabelul de mai sus constatăm că studenții de naționalitate română reprezentau, în general, jumătate din numărul total al tinerilor ce își făceau studiile în institut la acest an. La anul IV erau destul de mulți studenți ruși, iar cei de etnie evreiască erau numeroși în anul I și II. Cu toate acestea toate disciplinele, cu mici excepții, erau predate în limba rusă.

La Facultatea de Istorie își făceau studiile la secția cu frecvență la zi în toți anii 79 studenți, dintre care în anul I – 20 studenți, anul II – 24, anul III – 19 studenți și în anul IV – 16 tineri și tinere.⁸⁵⁰

Analizând datele statistice cu referire la numărul de studenți la facultate în perioada 1942-1949, se observă, în general, o creștere a celor ce își urmau studiile la secția zi și, după deschiderea secției cu frecvență redusă, la secția respectivă.

Efectivul de studenți la Facultatea de Istorie în perioada anilor 1942-1949⁸⁵¹

Anul de studii	Efectivul de studenți la secția zi	Efectivul de studenți la secția cu frecvență redusă	Total studenți	Numărul de absolvenți la secția zi	Numărul de absolvenți la secția cu frecvență redusă	Total absolvenți
1942-1943	39	-	-	-	-	-
1943-1944	104	-	104	13	-	13
1944-1945	98	110	208	22	-	22
1945-1946	125	119	244	8	12	20
1946-1947	93	104	197	21	14	35
1947-1948	83	152	235	29	11	40
1948-1949	79	174	253	23	33	56

Și numărul de absolvenți ai facultății va spori, ajungând în anul 1949 la 56. Este interesant că prima promoție de istorici a avut loc în anul 1944 în Buguruslan, unde institutul de afla în evacuare. Din 15 absolvenți ai institutului 11 erau istorici.⁸⁵²

⁸⁵⁰ Idem.

⁸⁵¹ *Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. 1940-2000.* Red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, p. 49.

⁸⁵² *Ibidem*, p. 44.

Planul de învățământ la Facultatea de Istorie

În anul I se studiau următoarele discipline⁸⁵³

Nr. de ord.	Denumirea disciplinei	Numărul de ore
1.	Bazele marxism-leninismului	124
2.	Politologia	85
3.	Limba străină	32
4.	Educația fizică	106
5.	Literatura universală	174
6.	Limba rusă	200
7.	Istoria antică	186
8.	Istoria URSS	244
9.	Limba moldovenească	42 (supl.)
10.	Literatura rusă	34
	În total	1185 – obl. + 42 ore supl.

Urmărind atent structura Planului de învățământ, constatăm că, din 10 cursuri, discipline de specialitate sunt doar două – *Istoria antică* și *Istoria URSS*. În schimb era *Limba rusă* cu 200 ore și *Literatura rusă* cu 34 de ore. Ce să mai vorbim că *Limba moldovenească* nici nu-și avea locul ca disciplină de bază, ci se făcea suplimentar (!) în doar 42 de ore. Procesul de ideologizare și politizare se începea din anul I cu două discipline – *Bazele marxism-leninismului* cu 124 de ore și *Politologia* cu 84 de ore.

Să examinăm în continuare disciplinele și numărul de ore incluse în anul II⁸⁵⁴.

Nr. de ord.	Denumirea disciplinei	Numărul de ore
1.	Bazele marxism-leninismului	123
2.	Pedagogia	104
3.	Limba străină	36
4.	Educația fizică	70
5.	Istoria URSS	210
6.	Istoria evului mediu	212
7.	Istoria perioadei moderne	34
8.	Limba rusă	150
9.	Bazele dreptului sovietic	104
10.	Literatura universală	58
11.	Literatura rusă	120
	În total	1221

⁸⁵³ Arhiva UPS Ion Creangă”. Fondul 1, inv. 6, dos. 7, f. 89.⁸⁵⁴ Ibidem, f. 90.

Din acest Tabel constatăm că disciplina *Bazele marxism-leninismului* continuă și în anul II, în volum de 123 de ore. Diriguitorii timpului au considerat că nu au fost suficiente 124 ore în anul I și au inclus-o și în următorul an cu un număr enorm de ore într-o instituție pedagogică. Un pronunțat caracter imperial se atestă în cazul disciplinelor ce țin de limba și literatura rusă. Aceste cursuri aveau respectiv 150 și 120 de ore, în timp ce limba și literatura poporului băștinaș nici nu figurează ca discipline de învățământ în grupele cu predare în limba moldovenească și care urmau, după absolvirea studiilor, să fie profesori în localitățile cu o populație preponderent românească.

Planul de învățământ pentru **anul III** de studii cuprindea următoarele cursuri⁸⁵⁵:

Nr. de ord.	Denumirea disciplinei	Numărul de ore
1.	Economia politică	87
2.	Istoria pedagogiei	98
3.	Igiena școlară	36
4.	Istoria URSS	158
5.	Seminar special la Istoria URSS	42
6.	Istoria perioadei moderne	232
7.	Literatura rusă	36
8.	Literatura universală	50
9.	Istoria slavilor de sud și de apus	40 (supl.)
10.	Metodica predării istoriei	94
11.	Literatura moldovenească	70
12.	Izvoarele studierii Istoriei URSS	52
13.	Materialismul dialectic	44
14.	Seminar special la Istoria perioadei moderne	36
	În total	1035 + 40 supl.

Observăm că numărul de discipline de specialitate crește: *Istoria URSS, Seminar special și Istoria URSS, Istoria perioade moderne, Izvoarele studierii Istoriei URSS și Seminar special la Istoria perioadei moderne*. Dar, activitatea de îndoctrinare continuă prin introducerea cursului *Istoria slavilor de sud și de apus*. Se prelungește studierea doctrinei marxist-leniniste prin alte discipline – *Economia politică și Materialismul dialectic*.

Și în anul IV proporția disciplinelor de specialitate și celor ideologico-politice nu se schimbă⁸⁵⁶:

⁸⁵⁵ Ibidem, f. 91.

⁸⁵⁶ Ibidem, f. 92.

Nr. de ord.	Denumirea disciplinei	Numărul de ore
1.	Economia politică	52
2.	Materialismul istoric	96
3.	Istoria perioade contemporane	220
4.	Istoria relațiilor internaționale	36
5.	Izvoarele studierii Istoriei URSS	50
6.	Literatura moldovenească	62
7.	Curs special la pedagogie	36
8.	Curs special la Istoria perioadei contemporane	40
	În total an. IV	592
	În total pe facultate	4033 + 82 supl.

Astfel, erau câteva cursuri de specialitate: *Istoria perioadei contemporane*, *Izvoarele studierii Istoriei URSS*, *Curs speciali la Istoria perioadei contemporane* și un curs nou – *Istoria relațiilor internaționale*. În paralel, continuă cursurile ideologice, începute în anul III – *Economia politică* și *Materialismul istoric*.

În ansamblu, observăm că din numărul total de 4033 de ore, doar 1554 de ore erau rezervate pentru disciplinele de specialitate, ceea ce reprezintă circa o treime. Planul de învățământ includea: discipline politico-ideologice, pentru studierea cărora erau prevăzute 591 de ore; limba rusă – 350 de ore; literatura rusă – 190 de ore; limba moldovenească – 42 ore suplimentar; literatura moldovenească – 252 de ore doar în anii III și IV de studii. Ținând cont de misiunea facultății în cadrul institutului, de pregătire a profesorilor de istorie, constatăm că Planul de studii nu corespundea scopului declarat. Disciplinele pedagogice reprezentau doar 238 ore. Metodica predării istoriei era studiată doar în anul III în volum de 94 ore. Lipseau în totalitate cursurile din domeniul psihologiei.

Asigurarea cu manuale

Asigurarea cu manuale și lucrări didactico-metodice era un aspect ce crea foarte multe dificultăți în procesul de organizare a activităților didactice. Lipseau manualele pentru cursurile de Istorie a URSS și Istorie universală. La disciplinele care totuși aveau manuale acestea numărau doar câte 2-3 exemplare. Era lipsă de materiale și asigurarea a laboratoarelor cu hărți, diagrame, tabele etc.

Lipseau în totalitate lucrări în limba română. În Raportul pentru anul de studii 1948-1949 Rectorul Institutului Afanasie Baranovschi menționa următoarele: „Un mare impediment în activitatea institutului îl reprezintă lipsa manualelor și materialelor didactice în limba

moldovenească. Absența literaturii în limba moldovenească se răsfrânge asupra reușitei studenților, în special a studenților din anii I și II, unde sunt mulți studenți ce nu posedă sau posedă foarte slab limba rusă. Problema editării manualelor și materialelor didactice pentru instituțiile de învățământ superior în limba moldovenească este principalul mecanism de sporirea a nivelului activității didactice în institutul nostru”.⁸⁵⁷

Lipsa literaturii de specialitate influența puternic asupra lucrului individual al studenților. Iar absența sălilor de lectură și a cabinetelor de istorie creau dificultăți în pregătirea studenților către examenele de curs și de stat.

Să ne amintim de încercarea profesorului Naum Narțov⁸⁵⁸ cu câțiva ani mai devreme de a elabora un curs de Istorie a Moldovei. Manuscrisul manualului de istorie a Moldovei, elaborat de profesorul N. Narțov, șeful Catedrei de Istorie a Moldovei a Institutului Pedagogic din Chișinău, a fost definitivat în toamna anului 1945. El a fost avizat pozitiv de către istoricii ruși V. Piceta, B. D. Grecov, A. M. Pancratova, A. D. Udalțov ș.a., a fost prefațat de academicianul N. S. Derjavin, recomandat oficial și prezentat la editură pentru publicare. Dar, lucrarea nu a mai văzut lumina zilei fiind retrasă, iar autorul ei acuzat de naționalism și propagare a ideilor burgheze. Consultând operele autorilor români – A. D. Xenopol, D. Onciul, N. Iorga, C. C. Giurescu ș.a., prof. N. Narțov „nu a reușit să se detașeze suficient de aceștia pentru a „nega identitatea românească” a moldovenilor și să „creeze” o lucrare pur propagandistică pe placul nomenclurii sovietice.”⁸⁵⁹

La 8 august 1947 în ziarul republican „Советская Молдавия” a fost publicat articolul *Cum și ce ne învață profesorul N. Narțov*, semnat de un oarecare K. Voronov.

Prin acest articol a fost declanșată o întregă activitate de critici ce a atins culmea la plenara a XIII-a CC al PCM. I. S. Zâkov, secretar al CC pentru ideologie, referindu-se în raportul său la manuscrisul lui Narțov, a afirmat cu vehemență că „ocupanții româno-germani încercau să intoxice conștiința trudititorilor cu otrava naționalismului, să le altoiască ideologia reacționară, să le provoace instinctele de cultivare a avuției private, să aprindă ura față de popoarele Uniunii Sovietice și, în special, față de poporul rus”. În același raport se menționa că „... această ideologie străină..., este susținută de rămășițele elementelor dușmănoase de clasă, de cei mai

⁸⁵⁷ *Raportul privind activitatea Institutului Pedagogic din Chișinău în anul de studii 1948-1949*. În: Arhiva UPS „Ion Creangă”. Fondul 1, inv. 6, dos. 7, f. 57.

⁸⁵⁸ *Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. 1940-2000*. Red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, p. 46-47.

⁸⁵⁹ Ion Xenofontov, Lidia Prisac. *File din activitatea Institutului de Istorie, Limbă și Literatură a Filialei/Bazei Moldovenești a AȘ a URSS (1946-1958)*. În: Enciclopedia. Revistă de istorie a științei și studii enciclopedice, Nr. 1(4), 2013, p. 33-34.

aprigi dușmani ai poporului moldovenesc, naționaliștii moldo-români... care acționează spre dauna construcției socialiste”.⁸⁶⁰

În consecință, a fost sugerată ideea că „pentru istoria Moldovei e necesar să fie elaborat nu un oarecare manual, ci un manual marxist-bolșevic”. În decizia plenarei s-a menționat că „pentru soluționarea acestei importante sarcini politice” – redactarea manualului de istorie a Moldovei, se cere de a antrena nu o singură persoană, ci cei mai buni istorici în frunte cu CC al PC(b)M.

Acest caz a lăsat o amprentă foarte puternică asupra activității institutului de a reda evenimentele prin prisma adevărului istoric. Observăm că deja în anul de studii 1948-1949 disciplina *Istoria Moldovei* nu mai figura în Planul de învățământ, ea fiind exclusă.

Grupul de autori ai manualului de Istorie a Moldovei a fost selectat cu minuțiozitate de către autoritățile comuniste și aceștia au elaborat, precum se sugera, „o lucrare marxist-bolșevică”, care va fi editat la începutul anilor '50.

Procesul de educație politico-ideologică

Formarea „omului nou” se realiza cu multă insistență nu doar prin discipline de studii, dar și prin multiple acțiuni extradidactice. Bunăoară, la 23 februarie și 1 martie 1949 a fost organizată conferința teoretică a studenților din anii superiori cu genericul „Învățătura micurină și importanța ei transformatoare pentru economia națională a URSS”. În aprilie 1949 au fost desfășurate conferințe teoretice ale colectivului profesoral-didactic al institutului și al studenților cu genericul: „Învățătura leninistă despre instruire și educație”; „Trăsăturile esențiale ale metodei dialectice”; conferința de cititori asupra romanului lui A. Fadeev „Garda tânără”; serata tematică „150 de ani de la nașterea lui A.S. Pușkin”⁸⁶¹ etc.

Cadrele didactice au fost obligate să studieze de sine stătător Manifestul Partidului Comunist, cărțile lui V. I. Lenin *Ce-i de făcut?* și *Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică*⁸⁶². Au fost prezentate referate pe teme științifice și social-politice, dintre care menționăm:

- Datoria patriotică a savanților sovietici;
- URSS și țările democrației populare;
- 10 ani de la apariția Cursului restrâns de istorie a PC(b);
- Ziua Constituției staliniste;
- 30 ani ai ULCT din toată Uniunea;

⁸⁶⁰ Ibidem.

⁸⁶¹ Ibidem, f. 83.

⁸⁶² Ibidem, f. 85.

- Conducerea de partid – izvorul forței comsomolului leninist-stalinist;
- Despre chipul moral al studentului sovietic;
- Despre prioritățile sistemului socialist sovietic față de cel capitalist,
- Despre politica externă;
- Despre realizările în domeniul științei, tehnicii, culturii, literaturii și artelor.

Din simpla prezentare a tematicii ne dăm bine seama de orientarea profundă ideologică a acestor manifestări și influența lor asupra formării tinerilor în spiritul idealurilor marxism-leninismului și edificării unui nou sistem – socialist.

Totuși, cu toate impedimentele regimului sovietic, Facultatea de Istorie a Institutului Pedagogic din Chișinău a pregătit un număr impunător de veritabili specialiști. În anul de învățământ examinat la facultate își făceau studiile mulți viitori istorici: Constantin Drahenberg, dr. în istorie, conferențiar universitar la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova, autor de studii și manuale pentru elevi și studenți⁸⁶³; Pavel Râbalco, dr. hab. în istorie, prof. univ.; Alexandru Zavtur, dr. hab. în filozofie, prof. univ., membru–correspondent al AȘM, consilier al președintelui Republicii Moldova⁸⁶⁴, Vladimir Barbulat, dr. în istorie, conferențiar universitar, Decanul Facultății de Istorie și Pedagogie a Institutului Pedagogic din Chișinău⁸⁶⁵. Lucheria Repida, dr. hab. în istorie, prof. universitar, ministru de stat, autoarea a numeroase monografii, culegeri, studii – absolvă facultatea în anul 1949⁸⁶⁶; iar cu 3 ani mai devreme absolvise facultatea și Afanasie Repida, dr. hab. în istorie, prof. univ., Decanul Facultății de Istorie la Institut, dar și șef de catedră, Decan la Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău⁸⁶⁷ și alți profesori și savanți meritoși. Așadar, examinarea activității Facultății de Istorie a Institutului Pedagogic din Chișinău în anul de studii 1948-1949 demonstrează faptul că pregătirea profesorilor purta un caracter ideologic și era orientată spre subordonarea activităților didactice și de cercetare politicilor PCUS.

⁸⁶³ Ibidem, f. 66.

⁸⁶⁴ Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. 1940-2000. Red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, p. 361.

⁸⁶⁵ Arhiva UPS „Ion Creangă”. Fondul 1, inv. 6, dos. 7, f. 66..

⁸⁶⁶ Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. 1940-2000. Red. șt. B. Vizer. Chișinău, 2000, p. 360.

⁸⁶⁷ Idem.